

היכלי תורה

שיעורי תורה

החומר בעלון מתוך
מתיבתא
הגמרא של לומדי
הדף היומי

יום וערש"ק פרשת ויחי י טבת תשע"א ♦ דף היומי בבלי: זבחים לו ירושלמי: מעשר הלה ה

לקראת 'מעמד הירושלמי' – מהדורת פריעדמאן' לנו ונלכה

דריכות שיא בקרב תופשי התורה לקראת האירוע ההיסטורי 'מעמד הירושלמי' – מהדורת פריעדמאן' שעל ידי ממלכת התורה 'עוז והדר' שיתקיים ביום רביעי פרשת וארא כ"ב טבת תשע"א • גדולי ומאורי הדור שליט"א הבטיחו את השתתפותם ואף ישאו דברים בעניינים העומדים על סדר יום עולם התורה • צוותות הוועדה

לומדיה, המונים רבבות אלפי ישראל, צמאים ומבקשים לראותה על תילה, בקנקן חדש ובכלי מפואר, כיאה לה.

כבר במעמד הגדול הכריז הגה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א נשיא 'ממלכת התורה' – עוז והדר' כי עמוד התווך של החזקת התורה בדורינו הרב חיים הערש פריעדמאן שליט"א נענה לקריאת מרנן ורבנן שליט"א והוא עומד ניצב לימין הפרויקט העתידי של ממלכת התורה 'עוז והדר' – עריכת התלמוד הירושלמי 'מהדורת פריעדמאן', וכמעשהו בבבלי כך מעשהו בירושלמי: עריכה מדוקדקת של הגמרא ומפרשיה מהמסד עד הטפחות, בטוב טעם ודעת, ביתרון ההידור ובתכלית השלימות.

ביום רביעי פרשת וארא, כ"ב טבת תשע"א, יהיה האות הזה! ביום זה יתייצב הגה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א כשליצידו נדיב הלב הרב חיים הערש פריעדמאן שליט"א ובידם הכרכים הראשונים של התלמוד הירושלמי 'מהדורת פריעדמאן' לפני עולם התורה כולו ויברכו בהתרגשות את ברכת 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה!' אשרינו שזכינו לעלות על דרך המלך העולה לירושלים ובידינו מנחה טהורה, מלאכת מחשבת לשם ולתהילה.

בחיכל המפואר של משכן האירועים 'כתר הרימון' שבפאתי בני ברק ייאספו ויבואו העידיית שבעידיית מקרב חכמי התורה ותומכיה, מאות חכמי ורבני 'ממלכת התורה' – עוז והדר' העוסקים במלאכת ההדרה והעריכה זה רבות בשנים ובמרכזם הצוותות המיוחדים שעסקו בעריכת התלמוד הבבלי והירושלמי 'מהדורת פריעדמאן', תמכין דאורייתא העומדים הכן לעזרת ה' בגבורים, אישי ציבור ועסקנים, ובראשם מאורי הדור מרנן ורבנן שליט"א, לחלוק כבוד ויקר לתורת הירושלמי ולנושאי דגלה.

גדול יהיה המעמד הזה לה' ולתורתו! צוותות ההכנה המיוחדות העוסקים במלאכת הקודש סוגרים בימים אלו את הקצוות האחרונים של ארגון המעמד עם חברת ההפקות הידועה 'אפקט' בניהולו של ר' אפרים זילברברג, שנרתמה להוציא מתחת ידה דבר נאה ומתוקן לכבודה של תורה, והם שוקדים על הכנת סדר היום המרומם והייחודי שיחל בסעודת מצוה עשירה ומפוארת, ובשמרכו ישמע דבר גדולי ישראל לרבנן ותלמידיהון.

מצגות מולטימדיה אומנותיות יביעו באומר ובצליל, בגיל וברנן את ההשפעה המכרעת של 'ממלכת התורה' – עוז והדר' ליצירה התורנית בת ימינו ואת החדירה העמוקה שביצעה 'מהדורת פריעדמאן' לכלל רובדי עולם התורה, בהיותה, נכס צאן ברזל שתורומתה לא תסולא בפז.

אניני הטעם שהגדירו את המעמד ההיסטורי של סיום הש"ס הבבלי כ'כנסיה הגדולה' של עולם התורה, עומדים הכן לקראת 'מעמד הירושלמי' – מהדורת פריעדמאן' שהוא המשכו הטבעי והמתבקש, והם רואים בו את הגורם המרכזי שישלב את שני התלמודים ויחזיר את התלמוד הירושלמי לפיות עמך בית ישראל.

ההיסטוריה חוזרת על עצמה: בקרב לבבות אלפי ישראל עדיין חרות הרושם העז והעצום שהותיר אחריו המעמד האדיר 'מעמד סיום הש"ס בתלמוד הבבלי' – מהדורת פריעדמאן' אשר בצדק אמרו עליו כי מעולם לא היה כמוהו. כולם נקבצו באו לך – אל אותו מעמד נשגב ורב תהילה, שהתקיים בהיכלי 'אבניו' המפוארים שבקרת שדה התעופה, בראשותם של ראשי אלפי ישראל, גדולי ופוסקי הדור, אדירי התורה וצדיקי החסידות, ובהשתתפות קהל עצום מסלתה ומשמנה של היהדות החרדית בארץ ובתפוצות.

שפתותיהם של האלפים שזכו להשתתף במעמד עדיין מרחשין עד עצם היום הזה בהשתאות עצומה לנוכח המפגן העצום של כבוד התורה אותו העמידה 'ממלכת התורה' – עוז והדר' ברוב פאר ויקר. במרכז שולחן הנשיאות ישב הגה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א נשיא 'ממלכת התורה' – עוז והדר' ואיתו עימו הנדיב הדגול והמרומם הרב חיים הערש פריעדמאן שליט"א אשר נדבה רוחו אותו להטות שכמו לסבול עולה של תורה. ועטרה לראשם – מנחילי דת מורשה, מרביצי התורה ומעתיקי השמועה אשר באו ליתן כליל תפארת בראשם של יששכר וזבולון.

במרכז משאות הקודש שנשאו רבותינו שליט"א, שנשמעו בדריכות על ידי אלפי המשתתפים במעמד ורבבות הצופים ב'שידור החי' בכל רחבי תבל, נאמרה הודאה על העבר ובקשה על העתיד. בתחילה הודו רבותינו שליט"א ל'ממלכת התורה' – עוז והדר' שבהשקעה עצומה ובמסירות אינסופית ערכה מחדש את התלמוד הבבלי והגישה אותה כשולחן הערוך לפני תופשי התורה די בכל אתר ואתר, עד כי כמעט אין לך אדם מישראל ההוגה בתלמוד הבבלי ואין עיניו צופיות ב'מהדורת פריעדמאן'.

ותיכף ומיד הסמיכו רבותינו את גאולת התלמוד הבבלי לתפילה ולבקשה שנוכח לראות כיוצא בזה גם בתלמוד הירושלמי, אשר כידוע התרבו ספסלים בבתי מדרש העוסקים בתורת ארץ ישראל ורבים אומרים מי יראנו טוב באורה של התלמוד הירושלמי ערוך ומתוקן כיד ה' הטובה על חכמי ורבני 'ממלכת התורה' – עוז והדר'. בקשה זו שבאה מעומקא דליבא של רבותינו שליט"א ושלוותה באינספור פניות ובקשות מאת אברכי הכוללים ובני הישיבות, עמלי תורה שתורת הירושלמי היא אומנותם, עשתה פרי לגאון ולתפארת.

בני הדור האחרון אשר זכו וראו בעיניהם את ההתעוררות העצומה שהפכה לנחלת רבים וטובים, בענין קביעת לימוד 'דף יומי' בתלמוד ירושלמי, ובכללה עידוד גדול לעסק בתורת הירושלמי ובענייניו, לאחר הקריאה ההיסטורית של כ"ק מרן בעל ה'לב שמחה' מגור זצ"ל בכנסיה הגדולה השישית בשנת תש"מ, שקרא ברוב עם לקהל שוחרי ה' ומבקשי קרבתו לקבוע סדר ללימוד יומי בתלמוד ירושלמי "כל אחד כפי יכולתו". לאחר דבריו הנשגבים נוסדו שיעורי תורה רבים מספור, והוחדרה תודעת לימוד הירושלמי בהיכלי התורה ובבתי המדרשות די בכל אתר ואתר. ולאור זאת, נעשתה מלאכה ההדרת ה'ירושלמי' נחוצה מאי פעם, וקהל

איסור יציאה בשבת בדבר שיש בו איסור

דנו הפוסקים במי שיוצא בשבת לרשות הרבים בדבר שיש בו איסור, כגון איש הלוּבש שמלת אשה ועובר בזה על 'לא ילבש גבר שמלת אשה' (דברים כב ה), אם עובר מלבד איסור זה גם על איסור הוצאה מרשות לרשות משום שמוחמת האיסור שבדבר אין הבגד נחשב לבגד, או שמא אין שם בגד בטל מהמלבוש על ידי האיסור שבו, והיוצא בו בשבת עובר רק על איסורו המיוחד לו ואין נוסף לו גם איסור הוצאה בשבת.

והנה **רש"י** (עירובין זה: ד"ה תנא קמא) כתב, שלדעת מי שסובר שיש בהנחת תפילין איסור 'בל תוסיף', המוציא תפילין בשבת לרשות הרבים עובר משום איסור הוצאה, שאיסור בל תוסיף מחשיב את התפילין כמשוי. ומבואר לכאורה מדבריו שכל היוצא בשבת לרשות הרבים בבגד שיש איסור בלבישתו, עובר גם משום איסור הוצאה.

אך **בשאגת אריה** (סי' מא) הקשה על רש"י, ממה שאמרו (מנחות לו:): שלדעת מי שסובר שארבעת הציציות שצריך להטיל בטלית אינן מעכבות זו את זו, אם יצא בשבת לרשות הרבים בטלית שאין בה אלא ג' ציציות, אינו עובר על יציאתו משום נשיאת משוי ברשות הרבים, כיון שסוף סוף קיים ג' מצות ציצית בלבישת בגד זה. והקשה בשאגת אריה, שלדברי רש"י צריך לכאורה לעבור על איסור נשיאת משוי גם אם מקיים מצוה בלבישת הטלית, כיון שמכל מקום עובר הוא באיסור 'לא יגרע', כמו שאמרו בכיוצא בזה (לקמן פ.), שקרבן שדינו הוא לתת מדמו ארבע מתנות על גבי המזבח, ועבר ונתן רק ג' מתנות, עבר על 'לא יגרע'. אע"ג שהדין הוא שכל הניתנין במתן ד' שנתנין במתנה אחת יצא וקיים מצות זריקה. ומסתבר שהוא הדין שאם הטיל ג' ציציות בטלית עובר על 'לא יגרע', גם לדעת מי שסובר שד' הציציות אינן מעכבות זו את זו. וכיון שעובר על איסור 'לא יגרע' בלבישה זו, אם כן לדברי רש"י צריך אף הוא לעבור על איסור הוצאה בשבת אם יצא בשבת לרשות הרבים בטלית שיש בה ג' ציציות בלבד, וממה שאמרו בגמרא שלדעתו אינו עובר, מוכח לכאורה שאף היוצא בשבת לרשות הרבים ועובר על איסור בלבישת הבגד שהוא לובש, אינו עובר על איסור הוצאה, ושלא כדברי רש"י. וסיים שיש ליישב.

ובתורת ירוחם (ח"ג סי' ה"ד בענ"ד אולי) כתב בישוב דברי רש"י על פי סוגייתנו, שלפי המבואר כאן אין לדמות מתנות דם שחיסר מלתת למזבח אחת מהן, לציציות שחיסר מלהטיל אחת מהן. שבמתנות דם שצריך ליתן ארבע מתנות, כל מתן לעצמו אינו מצוה לעצמה, והמצוה היא בכל ד' המתנות, וכל מתן לעצמו הוא חלק מהמצוה, וכשנעשים ד' חלקי המצוה אז נעשית המצוה של מתן ארבע המתנות. וכשם שבקרבנות שצריך לתת מתנה אחת מתקיימת המצוה במתנה זו, כך בקרבנות שמצותן בארבע מתנות, המצוה היא בארבע, ולכן אמרו לקמן שאם החסיר מתנה אחת הרי הוא עובר על 'לא יגרע'. ואע"ג שיצא ידי חובתו במתנה אחת, אין זה משום שכל מתנה לעצמה היא מצוה, אלא כמו שמבואר בסוגייתנו בטעמם של בית הלל על פי דברי רב הונא, שלמדו מהפוסקים ששלוש מתנות הן למצוה ואחת לעכב, ומזה מוכח שאף על פי שיוצאים ידי חובה במתנה אחת והיא המעכבת בכפרה, מכל מקום לא נתקיימה המצוה עד שיושלמו גם שאר שלוש המתנות. ולפי זה מובן היטב מה שעובר ב'לא יגרע' אם חיסר אחת מן המתנות, והוא משום שחסר לו בקיום המצוה.

ברכה על הנחת תפילין שאינן מרובעות בצמצום

כתב **בזרע יעקב** (שו"ת או"ח סי' ב), שמיום היותו על דעתו לא בירך על הנחת התפילין, כיון שעמד על המבחן ומעולם לא באו לידו תפילין מרובעות מתחילתן ועד סופן, וכן שמע שנהגו כמה רבנים שלא לברך על הנחת התפילין, כיון שאי אפשר לצמצם. ו**בעמודי אש** (אייזנשטיין, קונטרס מעון הברכות שו"ת סי' ב אות י) כתב, שאפשר שזהו הביאור במה שכתב בפסקי תוספות (מנחות פ"ג אות קכא), שיש מניחים תפילין בלא ברכה, הרוקח הניח כן, והר"ר אברהם והר"ר יב"ק. ואפשר שטעמם הוא כטעמו של הזרע יעקב, שאי אפשר לצמצם שיהיו מרובעות בדיוק, ואם כן כשיברך עליהם נכנס לחשש ברכה לבטלה.

ובעיקרי הד"ט (או"ח סי' ב אות יב) הביא דברי הזרע יעקב, וחלק עליו וכתב שהוא דבר תמוה, שהרי במחלוקת שבגמרא אם אפשר לצמצם או אי אפשר לצמצם, הכריע **הרא"ש** (בכורות פ"ב סי' ד) שבדבר שהוא בידי אדם, ההלכה היא כרבי יוסי הגלילי שאפשר לצמצם. ואם כוונת הזרע יעקב לומר שאף שלהלכה אפשר לצמצם מכל מקום במציאות אנו רואים שלעולם לא עמדו בכך ולא הצליחו לצמצם, הרי כמה תשובות בדבר. אחת, שנראה שאם מתחילה בעת עשיית ריבוע התפילין קודם התפירה היה ריבוע כשר, התפילין כשרות גם אם התרחבו אחר כך בעת התפירה, שלא הטריחה התורה על חינום, שירבעו התפילין ואחר כך יתקלקלו על ידי התפירה, ועל כרחק לא היתה רצון התורה אלא שירבעו אותם קודם התפירה על ידי תבנית עץ מרובע, ודי בכך. ושנית, נראה שגם אם אי אפשר לצמצם, מכל מקום אם אנו עושים כל מה שאנחנו יכולים כדי לצמצם, הועילה ההשתדלות ונחשב כאילו עשינו המצוה כתיקונה, שאין מוטל על האדם לעשות אלא מה שבכוחו האנושי לעשות כדי לקיים מצות הבורא. ועיי"ש שהוכיח כן. וממה שצויה לנו ה' לרבע התפילין מוכח אחד מן השתים, או שלא ימנע מלצמצם ולרבע בדיוק, או שצונו ה' יתברך לעשות מה שבגדר ידיעתנו ויכלתנו, ועל ידי זה הוא מעלה עלינו כאילו עשינו הכל בדקדוק רב ושלמות.

ובעמודי אש דן בזה בעיקר הנידון אם אפשר לצמצם בידי אדם, והביא ראיות לכאן ולכאן מהש"ס. וראשית ראיותיו היא מסוגייתנו, שמוכח לכאורה שגם בידי אדם אי אפשר לצמצם. שאמרו בגמרא שאם היה הכהן הגדול מזה על אמצעו של מזבח שבע פעמים, וזהו הפירוש ב'טהרו של מזבח', והיינו בחצי גבהו ימצא מתן דמים שחציו למעלה בחצי המזבח העליון וחציו למטה בחצי המזבח התחתון. וביאר **רש"י** (ד"ה מאי לאו), שהוא משום שאי אפשר לצמצם, ובהכרח יהיה מן הדם גם למעלה וגם למטה. והרי נתנית הדם היא בידי אדם, ומוכח לכאורה מסתימת הגמרא שגם בידי אדם אי אפשר לצמצם.

ודחה בעמודי אש ראיה זו, וכתב שלעולם יש לומר שהעיקר להלכה שבידי אדם אפשר לצמצם, אך בסוגייתנו מדובר בשפיכה מרחוק, ובזה הכל מודים שאי אפשר לצמצם, וכמו שכתב **במנחת יהודא** (שו"ת יו"ד סי' ל). ומכל מקום מסיק גם בעמודי אש, שממה נפשך, אם אפשר לצמצם אם כן יש לנו תפילין מרובעות כשרות כהלכתן ויש לברך עליהן, ואם אי אפשר לצמצם, על כרחק לא הקפידה התורה על צמצום הריבוע, והרי הוא כשר לברכה על ידי מה שאנחנו עושים כל מה שאנחנו יכולים לעשות לנוכח.

יום ראשון יב טבת

זכחים לט

כפרה בראש חודש וסדר יום כיפור קטן

בגמרא מבואר ששעיר ראש חודש מכפר על עבירות שאין בהן ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, כמי שבא אל המקדש בטומאה ואינו יודע שבא למקדש ואף אינו יודע שהוא טמא, לא בשעה שנכנס ולא בשעה שמתכפר.

ובזה ביאר רבינו יהודה בר יקר (פירוש התפילה והברכות בברכת אתה יצרת, עמ' קלח) דברי חז"ל הסתומים, שאמרו (חולין ס:): אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, כמו שאמר ר"ש בן לקיש מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו (במדבר כח טו) 'לה', אמר הקב"ה שעיר זה היא כפרה על שמיעטתי את הירח. והתקשו המפרשים מה שייך ענין כפרה אצל הקב"ה, וכתב שהפירוש העיקר הוא, שצריך להביא קרבן כפרה כלומר קרבן קינוח, לקנח את בושתה של הלבנה על שמעטתיה, ואתם שמונים אתם את חדשיכם על פיה יש לכם לכבדה בשביל חלישות דעתה. ומה שאמר 'הביאו כפרה עלי', שמשמע שהכפרה היא על הקב"ה, אין זה פירוש, ולעולם הכפרה היא עליה.

אלא שבא ליישב מפני מה אין לחשוש בקרבן זה שהוא כחולין בעזרה שהרי אינו בא על חטא, ועל זה אמר הקב"ה, אני יודע שיש בכם טהור שאכל הטמא, ואף על פי שהוא בא על שאין בו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף לא יחשב לכם כחולין לעזרה, 'עלי' תסמוכו, ואני יודע שחטאתם ושעיר של ראש חודש יכפר על טהור שאכל הטמא.

ועל פי גמרא זו, שבה נתבאר שבראש חודש נתחדש שורש ענין הכפרה, כתב בתורת יחיאל (פר' פנחס אות קה) שמכאן סמך למנהג יום כיפור קטן אשר נוהגים בערב ראש חודש, כי הזמן גורם, שבו נשרשו שורשי הכפרה.

והיעבץ בסידורו (שער החדש פשפא אות ה) כתב, שבספר חסידים (סי' צז) הובאה אזהרת חכם לבנו שלא יעבור עליו חודש בלי תענית. ומי שיכול לצער נפשו נקרא קדוש ודאי, ואין איסור להתענות בערב ראש חודש, כיון שראש חודש הוא מדאורייתא ואינו צריך חיזוק שיהיה אסור להתענות גם ביום שלפניו.

וחדשים מקרוב באו להתענות בערב ראש חודש, וקוראים אותו יום כיפור קטן, והוא ידוע ונתפשט ברבים וטוב הדבר, ביחוד להזהיר העם המתלכלכים כל היום, כדי לשטפם מטנופם, ולהיות להם זכרון בין עיניהם להשגיח על טהרת נפשם וגופם.

ובמגן אברהם (סי' תיז סק"ג) כתב שנהגו קצת העולם להתענות בערב ראש חודש, והוא משום מיעוט הירח שצריך לכפר עליו. והביא שהמקובל ר"י סרוק התענה ביום המולד עד שהגיע המולד, ואז אכל אפילו אם חל המולד בחצי היום, כיון שעיקר התענית היא על מיעוט הירח.

ובפרי חדש (או"ח שם ס"א) כתב גם כן שיש אנשי מעשה שנוהגים להתענות כל ערב ראש חודש בשביל מיעוט הירח. והביא בשם הרמ"ק, שהיה קורא אותו יום כיפור קטן, לפי שבו מתכפרים העוונות של כל החודש, ודוגמת מה שאומרים על שעיר ראש חודש במוסף, 'זמן כפרה לכל תולדותם'. ומקורו במנות הלוי **למהר"ש אלקבץ** (הקדמה ד"ה אבל), והובא **בכנסת הגדולה** (סי' תיז בהגה"ט).

יום שני יג טבת

זכחים מ

הקרבת קרבנות בזמן הזה כשאין מזבח קטורת שהתחנך

לעיל הובא מדברי הפוסקים שדנו בכמה וכמה נידונים אם אפשר להקריב קרבנות בזמן הזה. בספר **מתא דירושלים** (שקלים פ"ד ה"ב, פ"ו ה"א) חידש טעם חדש שמחמתו אי אפשר להקריב קרבנות בזמן הזה, משום שהמזבחות מעכבים זה את זה, ואם אין מזבח הזהב אסור להקריב גם על מזבח העולה, וכיון שמזבח הקטורת אינו מתחנך אלא על ידי קטורת הסמים של בין הערבים כמו שפסק **הרמב"ם** (תמידין ומוספין פ"ג ה"א), וקטורת הסמים צריכה מעלה עשן, ואין אנו יודעים מהו מעלה עשן, שסוד זה לא היו יודעים אותו אלא בית אבטינס, ואם כן אין לנו אפשרות לחנך את מזבח הזהב, ואם כן איננו יכולים להקריב קרבנות על מזבח העולה.

אמנם בכתבי **הגרי"ז** (מנחות מט. ד"ה שאין מחנכים) הוכיח מסוגייתנו, שהדין שצריך לחנך את מזבח הזהב בקטורת אינו אלא למצוה ואינו מעכב, שהרי בסוגייתנו למדו מפסוק שאם לא נתחנך מזבח הקטורת לא היה הכהן מזה עליו ביום הכפורים, ואם חינוך המזבח מעכב למה לי פסוק למעט שלא היה מזה, הרי לכל הקרבנות לא נתכשר עדיין בלא חינוך.

ועל כרחק שלכל הדברים אין מעכב חינוכו של המזבח, ורק לענין הזאה צריך פסוק ללמד שלא היה מזה אם לא נתחנך מזבח הקטורת. ולפי דבריו אין חינוך מזבח הקטורת מעכב בהקרבת שאר הקרבנות.

אבל **במנחת אברהם** (מנחות שם) הביא בשם **הגרי"ד הלוי**, שביאור דברי הגרי"ז הוא שאפשר בדיעבד לחנך את מזבח הקטורת בהזאות עצמן, ולכן הוצרכו בסוגייתנו לפסוק שאם לא נתחנך המזבח בקטורת לא היה מזה, כיון שאם לא כן היה יכול לחנוכו בהזאות עצמן. אבל אם לא נתחנך המזבח לא בקטורת ולא בהזאות, חינוכו מעכב.

ובזה ביאר **הגרי"ד דברי הרמב"ם**, שלגבי הדין שאין מחנכין את מזבח העולה אלא בתמיד של שחר כתב **הרמב"ם** (תמידין ומוספין פ"א ה"ב) שאם היה המזבח חדש שעדיין לא קרב עליו כלום לא יקריבו עליו תחילה בין הערבים, שאין מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר. וצריך ביאור מה שכתב 'שעדיין לא קרב עליו כלום', ואמר שכוונת הרמב"ם שכל הדין שאין מחנכים את המזבח אלא בתמיד של שחר הוא רק לכתחילה, ולכן אם עבר וחינכו אותו בקרבן אחר יתחנך המזבח ויוכלו להקריב עליו כבר התמיד של בין הערבים.

ולפי זה גם הדין שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים של בין הערבים הוא רק דין לכתחילה, ולכן הוצרכו בסוגייתנו לפסוק ללמוד שלא יחנכוהו בהזאות. ולעולם עיקר החינוך מעכב.

אך **במקדש דוד** (סי' א סק"א ד"ה מיהו) ו**באבי עזרי** (תליתאה תמידין ומוספין פ"א ה"ב) כתבו, שכל הדין שאין מחנכים את מזבח הקטורת אלא בקטורת, הוא רק לענין שלא יוכלו להקטיר קטורת של שחר לפני קטורת של בין הערבים, אבל שאר דברים היה אפשר להקריב, ולכן צריך בסוגייתנו פסוק מיוחד בהזאות הפנימיות. ולפי דבריהם ודאי אין חינוך מזבח הקטורת מעכב בהקרבת שאר הקרבנות על מזבח העולה.

מסירת מודעת עיסקא להניצל מאיסור ריבית

עוד נידון שבו האריכו הפוסקים לברר גדרי הכלל המבואר בסוגייתנו שכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, הוא ענין מסירת מודעה כדי להניצל מאיסור ריבית.

בקובץ דרושים של אגודת הרבנים בפולין (ח"ב סי' לח משנת תרפ"ד), הובאה הצעתו של הרה"צ רבי אלטער עזריאל מאיר איגר מלובלין, בדבר תקנה להניצל מאיסור ריבית, והיא שכל איש מישראל כשיתחיל לעסוק במשא ומתן, יהיה עליו חיוב שיכתוב בכתב ידו פעם אחת אצל הרב דמתא שבכל עיר, שכל העסקים שיעשה במעות, הן מה שיתן לאחרים והן מה שיקבל מאחרים, מעיד הוא על עצמו שהוא על אופן עיסקא על פי תקנת חז"ל, אף אם ישכח או שלא יוכל לדבר מזה בפירוש בעת נתינת או לקיחת המעות. ויועיל על כל פנים לשוכחים או האנוסים בדעתם, יהיה מאיזה טעם שיהיה.

באותו קובץ ובבאים אחריו, נשאו ונתנו בהצעה זו הג"ר אליהו קלאצקין זצ"ל גאב"ד לובלין והגר"מ אריק זצ"ל מטארנא ועוד מגדולי הדור. ותשובות רבים מהם נדפסו על ידי הרה"צ מלובלין בספר תקנת רבים.

והנה יסוד הדבר שיועיל גילוי הדעת שגילה אצל רב העיר, גם למי ששכח בשעת העיסקא מגילוי דעת זה, כתב הרה"צ מלובלין שהוא על פי המבואר בסוגייתנו שכל העושה על דעת הראשונה הוא עושה. וביאר בטעם הדבר, כי אצל הנשמה שבאדם שהיא חלק אלוקי ממעל אין שכחה, ולא חילוק זמנים כלל בין עבר הוה ועתיד, ולכן כשעושה גילוי דעת בתחילה, אף שבשעת מעשה לא זכר מזה, אבל הנשמה זוכרת ועומדת על דעתו הטובה שבראשונה. והביא יסוד לסברא זו ממה שכתב **מהר"ם פאפירש** בספר **עבודת הקודש**, שאינו מסכים לאותם שאומרים פסוקי 'שאו ידיכם קודש' (תהלים קלד ב) ו'מזמור לדוד ה' רועי' (שם פרק כג) בין נטילת ידים לברכה, כיון שהוא היסח הדעת מהנטילה, ורק בשבת קודש מסכים לומר פסוקים אלו משום שעל שבת נאמר (שמות לא יג) 'לדעת כי אני ה' מקדשכם', ואז כל איש ישראל אינו מסיח דעת, ולכן אין לחשוש להפסק. ומסיק כן להלכה. והרי זה ממש כסברא הנ"ל שכשעצם נפש האדם היא בדעת אין היסח הדעת נחשב לכלום.

אך כבר העיר הגאון העורך (שם אות א) שגוף הלכה זו אם כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, היא מההלכות העמומות שבש"ס, שהרי בסוגייתנו ההלכה היא כחכמים שחולקים על רבי מאיר וסוברים שאין אומרים שכל העושה על דעת הראשונה הוא עושה. ודן בכמה סתירות שיש בזה לכאורה בש"ס וברמב"ם, עיי"ש.

והגר"א קוטלר (קובץ דרושים שם, ונדפס גם בשו"ת משנת רבי אהרן ח"א סי' כ) כתב, שמצד אחד נידון גילוי הדעת בריבית עדיף על נידון סוגייתנו, ואפשר שיוודו בו חכמים שכל העושה על דעת הראשונה הוא עושה, משום שהתנה בפירוש על המעשה הזה שכל מה שיסחר יהיה על דעת זה, מה שאין כן בסוגייתנו שהרי נתן את הקומץ במחשבה והלבונה בשתיקה, והמחשבה לא היתה אלא על הקומץ, ורק בזה סוברים חכמים שאין אומרים שעל דעת הראשונה הוא עושה.

מחיקת שם שטעה ולא קידשו

בארץ צבי (תאומים, שו"ת או"ח סי' ו) נשאל במי ששכח לקדש את השם 'אלף למד' בחשבו שהוא תיבת אל, ותיכף אחר הכתיבה בעוד הדיו לח נזכר שהוא קודש, וההלכה היא שאי אפשר להעביר קולמוס פעם נוספת על השם כדי לקדשו (גיטין כ., ש"ך י"ד סי' רעו סק"ב), אך הסופר לא ידע מהלכה זו ומחסרון ידיעתו העביר בקולמוס עליו לקדשו בקדושת השם, ועתה בא לשאול איך להתנהג ואם רשאי למוחקו ולכתבו מחדש.

בתשובתו כתב **הארץ צבי**, שנראה מדברי השואל שהבין שאם לא היה מעביר קולמוס על השם לקדשו היה מותר למחקו, כיון שנכתב לשם חול, וכיון שהעביר עליו קולמוס לקדשו אפשר שנתקדש ועכשיו אסור למחקו. ובאמת הדין הוא להיפך, שאם לא היה מעביר קולמוס על השם לקדשו היה אסור למחקו לדעת הרבה פוסקים, ועכשיו שהעביר עליו קולמוס היה מותר למחקו.

וטעם הדבר הוא, משום שכתב **הט"ז** (יו"ד סי' רעד סק"א) שבתחילת הכתיבה יאמר הסופר שהוא מקדש את כל האזכרות שבספר לשם קדושת השם, שמא ישכח אחר כך לקדש השם במקומו, ויועיל לו קידוש זה. וכיון שכן נוהגים הסופרים שבימינו, אם כן לשיטת הט"ז אם לא העביר בקולמוס היה אסור למוחקו, שכבר קידש שם זה בכלל שאר השמות בתחילת הכתיבה. אמנם מאחר שכבר העביר עליו קולמוס, לכאורה נראה לומר שאף הט"ז יודה שמותר למחקו את השם. כיון שעיקר סברת הט"ז היא, שכיון שהתנה בתחילת הכתיבה לקדש את כל השמות, אנו אומרים שמסתמא סומך הוא על קדושה הראשונה. **והרדב"ז** (שו"ת ח"א סי' עז) הכריע להלכה, שאם כתב השם סתם שלא בכונה שאסור למוחקו, מפני שכתבת האותיות מוליכה אותן לקדושתן, על דרך שאמרו (לעיל ו:): בשוחט זבחים סתם שהסכין מושכתן למה שהן. ואולם כל זה הוא כשלא רואים מעשה בפועל הסותר לתנאי הראשון, אבל כאן כיון שהעביר בקולמוס ראינו שחזר בו ממחשבתו הראשונה לקדש את כל השמות, ומתחילה לא סמך על קדושה הראשונה, ולכן רצה לקדשו מחדש. וכיון שכן בטלה מחשבתו הראשונה ולא קדש השם ומותר למחקו.

והביא ראייה לסברא זו מסוגייתנו, שאמר רבא שאף לדעת הסוברים שמי שנתן את הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה, כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, ולכן הרי זה כאילו פיגל בכל המתיר, אם עשה שלושה עבודות, ופיגל בראשונה ושתק בשניה וחזר ופיגל בשלישית, יש מקום לומר שבזה לא יחשב כמפגל בעבודה השניה וממילא כמפגל בכל המתיר, כיון שאם בכל העבודות הרי הוא עושה על דעת ראשונה, אם כן למה חזר לפגל בשלישית ולא סמך על דעתו הראשונה. ומוכח שהחוזר ועושה מעשה כדעתו הראשונה, הרי הוא מוכיח בזה שלא עשה כל מעשיו על סמך אותה דעת. ואם כן הוא הדין בסופר זה, שכיון שחזר והעביר קולמוס על השם לקדשו, הרי הוא מוכיח בזה שלא כתב את כל השמות על סמך דעתו הראשונה שאמר שהוא מקדש את כל השמות. ואם כן כיון שהעברת הקולמוס לא הועילה לשם לקדשו, יהיה מותר למחקו.

[אך עיי"ש מה שכתב בזה עוד, ומסיק שאסור למחקו את השם, שאף על פי שאנו פוסקים להלכה שאין העברת קולמוס מועילה לקדש את השם, היינו לענין זה שאין הספר תורה נכשר על ידי כך, משום שאין זה נוי ולא נתקיים בו 'זה אלי ואנוהו' (שמות טו ב). אבל השם עצמו נתקדש ואסור למחקו].

הנאת ציבור מנרות שהדליק גוי בשבת כשאחד מהם לצורך עצמו

במשנתנו מבואר שהדם אין בו פיגול, כיון שדין הוא שאין פיגול, אלא בדבר שיש לו מתירין, דהיינו שעבודה אחרת מתירה אותו, אבל הדם אין לו מתירין אלא הוא מתיר את האחרים. והקשו התוספות (ד"ה הקומץ) למה לא יתחייב בשיירי הדם הנשפכים ליסוד משום פיגול, והרי להם כן יש מתירים, שהדם הניתן על גבי המזבח בזריקה מתיר את שיירי הדם לשפיכה למזבח, כמו שמתיר את האימורים להקרבה. ותירצו שכיון שמתחילה כל טיפה וטיפה מהדם היתה ראויה לזריקה, ודם הנזרק חשוב מתיר ואין לו מתירין, ולכן כל הדם חשוב מתיר ולא נותר.

ולפי ביאור התוספות מוכח מסוגייתנו, שאם נתקבצו במקום אחד כמה דברים, שכל אחד מהם בפני עצמו ראוי לדבר מה, אבל כולם יחד אינם ראויים לו בפועל ורק מקצת מהם ראוי לו בפועל, חשובים כולם כראויים לאותו דבר, שהרי אנו מחשיבים כל טיפה וטיפה מן הדם כראויה לזריקה, אף על פי שבפועל לא יזרקו על המזבח אלא מקצת מהדם.

ומכאן למד מהרש"ם (שו"ת ח"ה סי' מו) לענין שנשאל במה שנהגו בקהילה אחת שהיו שוכרים גוי לכל השנה שידליק בכל יום שבת באשמורת הבוקר הרבה נרות בבית המדרש, וכמה אנשים מתאספים שמה ואומרים תהלים וכדומה, וקמו כמה אנשים ופקפקו בדבר, שאסור להשתמש מנר שהדליק גוי בשבת לצורך ישראל. והרב השואל צידד להתיר כיון שהגוי היה גם מסיק את התנור ומדליק נר אחד לצורך ההסקה, ונר זה היה גם לצורך עצמו.

וכתב מהרש"ם שבגוף הדין כבר כתב בישועות יעקב (או"ח סי' שז סק"ג) שנהגו להקל לומר לגוי מערב שבת שידליק נרות בבית המדרש באשמורת הבוקר, וגם בהשיב משה (שו"ת או"ח סי' י) נדפסה בזה תשובת נכדו בעל הייטב לב, והאריך בזה לצדד להקל, והביא שם גם כן הטעם שכתב הרב השואל, שכיון שיש נר אחד שמדליק הגוי לצרכו או נר תמיד שדולק מערב שבת ולא הדליקו הגוי, שוב מותר להשתמש וללמוד גם לאור שאר הנרות, והעיד שכן נהגו כמה גדולים וצדיקים במנהג זה. וכתב מהרש"ם שלכאורה יש לפקפק בהיתר זה, שהרי ידוע שאי אפשר בשום אופן שילמדו כל הקהל בבית המדרש גדול לאור של נר אחד, והעומדים מרחוק לא יוכלו לעיין כלל בספר, ואם כן בהכרח יש בין הקהל אנשים הנהנים מהנרות שהדליק הגוי לצורך ישראל ולא היו יכולים להנות מהנרות המותרים.

אך כתב מהרש"ם שיש לצדד להקל ולא לחשוש לסברא זו, אלא כיון שלכל אחד מהאנשים שבבית המדרש בפני עצמו ראוי לו להשתמש לאור הנר שהדליק הגוי לצורך עצמו, נחשבים כל הנרות לגבי כל אחד ואחד כתוספת הנאה בלבד, אף על פי שלכולם ביחד אין נר זה לבדו ראוי. והוכיח כן מכמה סוגיות בש"ס, ואחת הראיות היא מסוגייתנו, שמוכח כמו שנתבאר, שאם נתקבצו במקום אחד כמה דברים, שכל אחד מהם בפני עצמו ראוי לדבר מה, אבל כולם יחד אינם ראויים לו בפועל ורק מקצת מהם ראוי לו בפועל, חשובים כולם כראויים לאותו דבר. ואם כן אף לענין זה יש לומר, שאף שנתקבצו בבית המדרש כמה אנשים שכולם יחד אינם ראויים להנות בפועל מהנר המותר, מכל מקום כיון שכל אחד מהם בפני עצמו ראוי להנות מנר זה, חשובים כולם כראויים לאותו הנר.

ט"ט בכתפי שמים פ"ת באפריקי שמים

אין הפשט שהתורה תדבר בלשון כתפי ובלשון אפריקי חס ושלום לומר כן. אלא טט הוא לשון הקודש אלא שאין אנו יודעים פירושו, ואמרינן כיון שמצינו בלשון כתפי ואפריקא ט"ט הוא שמים ופת הוא שמים, אמרינן דגם בלשון הקודש הוא כן, וכן מצינו בהרבה מקומות שיש בלשון הקודש ובלשון לעז פירוש אחד.

(פירוש הט"ז על התורה, ואתחנן)

ט"ט בכתפי שמים פ"ת באפריקי שמים

וצריך עיון מאי טעמא רמזה התורה בלשון זה טטפת. ונראה על פי מה שאמרו חז"ל (ספרי דברים פסקא מ) ספר והכר ירדו כרוכים מן השמים, רצה לומר התורה עם ככר לחם מזונותיו יום יום ירד, כן כרוכים הקמח והתורה. ועוד אמרו (שם) הספר והסייף ירדו כרוכים מן השמים, ע"ד הקול קול יעקב אין ידי חרבו של עשו שולטת (בר"ר סה), ואמרו חז"ל (בר"ר ט) 'והנה טוב מאד' זה המות כי טוב פעם אחת זה טוב מוחלט, וב' פעמים טוב כניטול דמי ונוטל חייו, והיינו טוב מאד שהוא יתירה על טוב הפשוט והוא המות. ועל כן מרמז בתפילין ט"ט פ"ת, ט"ט הוא חרב וסייף כנ"ל, ופת הוא הככר, פת בנו של מלכו של עולם, ורמז בתפילת ט"ף על פי מה שאמרו חז"ל (שבת קג:) שלא יעשה טית"ן פיפ"ן ופיפ"ן טיט"ן, כי ט' מהופך הוא צורת פ' ופ' מהופך הוא צורת ט', והנה ט"ף הוא טוב, פירוש הבל שאין בו חטא היינו פה טוב, אך בהיפוך הקערה על פיה ומלמד לשונם דבר שקר, מהפך הפ"י לטי"ת והם ב' טית"ן ר"ל, או מהפך הט' לפ' והוא ב' פיפ"ן שהוא חרב פיפיות, אבל ט"ף ישר ולא הפוך הוא טוב פי.

(דרשות חתם סופר, חלק ב' לשבועות)

הלכתא למשיחא אלא דרוש וקבל שכר

ראיתי לרב אחד שהקשה בימי המשיח אשר ימחה את זרעו של עמלק לגמרי, מה יהיה באותו פרשה הלא התורה נצחיות הוא. ולדידי לא קשיא מידי, דמה נעשה בפרשיות המשכן המובאים בפרשיות תרומה תצוה וכו', אלא דרוש וקבל שכר, ובלי ספק יש ללמוד מאותן הפרשיות ומכל הפרשיות שבתורה הנהגת מוסר ודרך ארץ ומדות טובות ויראת שמים.

(תורת משה להחתם סופר, פרשת זכור)

לשם ששה דברים הזבח נזבח וכו'

כתיב (ויקרא י"ה) 'וכי תזבחו זבח שלמים לרצונכם תזבחהו' חסר וא"ו דהיה לו לאמר תזבחהו, ונראה דמרמז להך ששינונו במשנה לשם ששה דברים זבח נזבח, לשם זבח לשם זובח כו' אמר ר' יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר וכו' רק שיחשוב לשם זביחה, כמו דיליף שם בגמרא מן הך קרא לרצונכם לדעתכם תזבחו, ולכן חסר וא"ו לרמז על ששה דברים אלו אם לא כוון כשר.

(משך חכמה, קדושים)

לקראת תחילת לימוד סדר קדשים במסגרת הדף היומי

ומקבלים
במתנה

מבצע
אדיר!

מצטרפים למשפחת מנויי

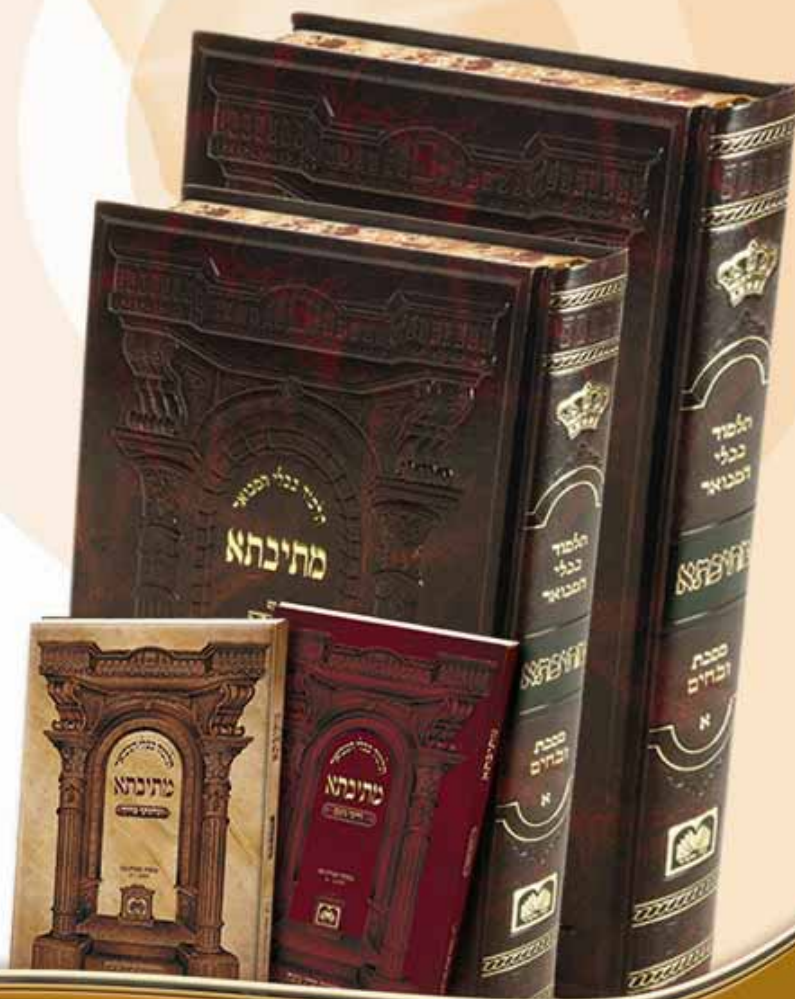
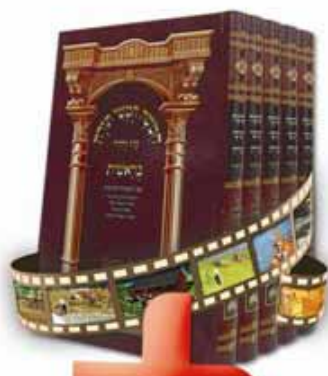
'מת'בתא'

גם

שובר זיכוי למימוש
במוקד עוז והדר

וגם

סט חומשים מפוארים
(גודל בינוני) עוז והדר
עם תמונות תלת מימד

שובר מתנה על סך **200 ₪**
 לרכישת מיטב ספרי 'עוז והדר'
 המוקד במוקד ההזמנות של עוז והדר בטלפון 1800-22-55-66

המבצע לרוכשים מנוי על כרכי מתיבתא בלבד, רוכש מנוי על חוברות מתיבתא יקבל במתנה סט חומשים גודל בינוני עם תמונות התלת מימד.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

להגדיל תורה ולהאדירה